

KOHTI PAREMPAA PÄIHDETYÖTÄ

- Läheisten tuen tarpeet Utsjoella

Heidi Rasmus g32157,
Marja Vuorisalo g32163
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja (AMK),
Diakoninen hoitotyö
Tammikuu 2018

OPINNÄYTETYÖ

Tiivistelmä

Rasmus, Heidi & Vuorisalo, Marja. Kohti parempaa päihdetyötä - Läheisten tuen tarpeet Utsjoella. Tammikuu 2018. 12 s. 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja (AMK) diakoninen hoitotyö.

Saamelaisalueen sosiaali- ja terveysalan järjestön SámiSoster ry:n ehdotuksesta opinnäytetyön aiheeksi valittiin Utsjoen alkoholiongelmaisten läheisten tuentarpeen kartoittaminen. Utsjoen päihdeongelma ja erityisesti useat viime vuosina tapahtuneet alkoholin käytöstä seuranneet onnettomuudet olivat saaneet paikalliset asukkaat ja sosiaali- ja terveysalan toimijat huolestumaan kunnan tilanteesta. Utsjoella ei ollut omaa päihdesuunnitelmaa eikä erityisiä päihdepalveluja tarjolla päihdeongelmaisille eikä heidän läheisilleen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista tietoa ja tukea alkoholiongelmaisten läheiset tarvitsevat ja haluavat. Läheisten tuentarpeen kartoittamista varten laadittiin Utsjoen kuntalaisille kysely. Kyselyn avulla selvitettiin, oliko läheisille apua ja tietoa riittävästi saatavilla ja oliko mahdollisesti olemassa esteitä tuen ja avun hakemiselle ja saamiselle.

Kyselylomakkeet jaettiin Utsjoen kunnan eri kyläkeskuksiin, kunnan ja seurakunnan toimitiloihin. Kyselyn vastausprosentti oli yli 50 %. Monivalintakysymysten vastaukset analysoitiin webropol-työkalua apuna käyttäen määrällisin eli kvantitatiivisin menetelmin. Avoimia vastauksia analysoitiin laadullisiin menetelmin ryhmittelemällä niitä sanallisesti.

Kyselyn vastaukset osoittivat alkoholiongelman olevan vahva ilmiö Utsjoen kunnassa. Enemmistöllä vastaajista oli läheisenä/lähipiirissään joku alkoholiongelmainen, useimmilla perheenjäsen. Tietoa, mistä Utsjoen kunnassa läheiset voivat hakea apua, ei kuitenkaan monella ollut. Avunhakemisen esteistä esille tulivat suurimpana häpeä, pitkät välimatkat, avun puute ja työntekijän tuttuus/sukulaisuus. Väkivallan uhkaa ja kieltä pitivät esteenä vain muutama. Ehdotetuista tuenmuodoista haluttiin eniten keskusteluapua joko päihdetyöntekijän, vertaistukihenkilön tai kirkon diakoniatyöntekijän kanssa.

Kyselyn vastauksissa esteenä avun hakemiselle korostui häpeä. Saamelaisilla vaikenemisen kulttuuri on vahva. Ei haluta saattaa sukua häpeään, eikä haluta paljastaa alkoholiongelmaa toisen saamelaissuvun edustajalle. Saamen kieliasiaan ei tullut selkeää vastausta, vaikka saamelaisalueella on käyty paljon keskustelua siitä, kuinka päihdepalveluissakin olisi huomioitava alueen kulttuuriset erityispiirteet ja saamen kieli. Ehdotetuista tukimuodoista henkilökohtaisen keskusteluavun tarve oli selvästi suurempi kuin ryhmätoiminnan. Seurakunnan diakoniaa haluttiin mukaan päihdetyöhön. Lisäksi kuntaan kaivattiin päihdetyöntekijää.

Avainsanat: alkoholiongelmainen, diakonia, läheinen, saamelaisuus, saamen kieli, SámiSoster ry, päihdetyö

Abstract

Rasmus, Heidi & Vuorisalo, Marja. Towards improved substance abuse prevention – The need for support of friends and families in Utsjoki. January 2018. 12 p. 1 Appendix.

Diaconia University of Applied Sciences. Bachelor of Health Care, Deaconal Nursing. Registered Nurse.

On the initiative of the SámiSoster Society, a Sámi organization for social and health care, the mapping of need for support of friends and families of alcohol addicts in the municipality of Utsjoki was chosen as topic. The alcohol problem of Utsjoki as well as the numerous recent alcohol-related accidents have caused concern among both local population and the personnel of social and health care. Utsjoki has neither an own substance abuse prevention plan nor any special services for the families or friends of substance abusers.

The objective of the thesis was to study the types of information and support required by the friends and families of alcohol addicts. To investigate the need for support a questionnaire was made and targeted at the inhabitants of Utsjoki. With the questionnaire, both the adequacy of support and information currently available, and the possible obstacles to applying or receiving necessary help or support were explored.

Printed questionnaire forms were distributed in the various villages of Utsjoki and in the activity centers of the parish and municipality. The response rate was high. Responses to multiple choice questions were analyzed quantitatively by webropol. Answers to open questions were analyzed qualitatively by textual grouping.

Based on the results alcohol abuse is a serious problem in the municipality of Utsjoki. The majority of respondents had an alcohol addict either in their family or, less frequently, among their friends or colleagues. Only few were aware of possibilities for receiving help in the municipality of Utsjoki. The greatest obstacles to applying for help were feelings of shame, long distances, lack of help and familiarity/relatedness of the social or health care worker. Only few were concerned about linguistic problems or threat of violence. The most desirable forms of support were consulting with counsellors, parish deacons or deaconesses, and peer support.

Questionnaire responses underlined the importance of shame as an obstacle to seeking for help. Silencing personal problems is a strong tradition among the Sámi. One doesn't want to bring shame on his/her own kin, or reveal the alcohol problem to members of another Sámi family. The importance of linguistic problems remained unclear in spite of the wide public discussion on the importance of getting substance abuse services in one's native language in the Sámi region, taking into account the cultural traditions. Individual consulting was clearly preferred over group therapy. Involvement of parish deaconesses in substance abuse therapy as well as recruiting a municipal substance abuse counsellor were considered as important policy targets.

Keywords: alcohol addicts, deaconesses, families and friends, the Sámi, Sámi language, SámiSoster Society, substance abuse consulting

Sisällys

KOHTI PAREMPAA PÄIHDETYÖTÄ	4
1. JOHDANTO	4
2. ALKOHOLINKÄYTTÖ SAAMELAISALUEELLA.....	4
3. PÄIHDETYÖ JA LÄHEISET	5
4. UTSJOEN PÄIHDEPALVELUT	6
5. PÄIHDEPALVELUKARTOITUS UTSJOKELAISILLE.....	6
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	8
7. LÄHTEET	11
8. LIITE 1. Kysely Utsjoen kuntalaisille päihdetyön kehittämistä varten	12

KOHTI PAREMPAA PÄIHDETYÖTÄ

- Läheisten tuen tarpeet Utsjoella

1. JOHDANTO

Utsjoella on viime vuosina alkoholin liiallisen käytön seurauksena tapahtunut paljon onnettomuuksia ja menetyksiä. Utsjoen ihmisillä tuntuu olevan suuri avun ja tuen tarve; tukipalveluiden puutteesta on kirjoitettu julkisuudessa sekä paikallislehdessä että sosiaalisessa mediassa. Suomen pohjoisimmalla, 1241:n asukkaan kunnalla ei ole ollut tarjota päihdepalveluita päihdeongelmaisille eikä heidän läheisilleen.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia, millaista tietoa ja tukea alkoholiongelmaisten läheiset tarvitsevat ja haluavat. Läheisten tuentarpeen kartoittamista varten laadimme Utsjoen kuntalaisille kyselyn. Kyselyn avulla selvitimme lisäksi, onko läheisille apua ja tietoa riittävästi saatavilla ja onko mahdollisesti olemassa esteitä tuen ja avun hakemiselle ja saamiselle.

2. ALKOHOLINKÄYTTÖ SAAMELAISALUEELLA

Lappi johtaa selvästi maakunta- ja Utsjoki kuntatasolla vuoden 2016 alkoholin myyntitilastoa. Lapissa sataprosenttisen alkoholin tilastoitu myynti oli vuonna 2016 lähes 12 litraa asukasta kohti; muissa kunnissa alle 10 litraa. Utsjoen myynti oli noin 70 litraa sataprosenttista alkoholia asukasta kohti, kun Lapin muiden kuntien vastaavat lukemat asettuvat 10 litran molemmin puolin. (THL 2017.) Kummatkin kulutusennätykset selittynevät osin matkailulla ja rajakaupalla. Lapin runsasta alkoholinkäyttöä selittävät lisäksi maakunnassa jatkuvasti lisääntyvä asukkaiden sosiaalinen syrjäytyminen, työttömyys ja sosioekonomiset terveyserot. (Vuomajoki 2015, 23.)

Saamelaisten alkoholinkäyttöä on tutkittu Pohjoismaissa. Tutkimuksin ei ole voitu osoittaa, että olisi olemassa erityistä saamelaisten alkoholiongelmaa. Saamelaisiin liitetty leima alkoholiongelmaisena kansana perustuu lähinnä median luomiin stereotypioihin. (Vuomajoki 2015, 29–30.) Viimeisimpien tutkimusten mukaan saamelaisten alkoholin kulutuksen määrä ei poikkea valtaväestön kulutuksesta, mutta juomatavat ovat erilaiset. Saamelaisten juomatapoihin kuuluvat useammin niin sanottu juhlahuominen ja tuurijuoppous (Heikkilä 2014, 10).

3. PÄIHDETYÖ JA LÄHEISET

Päihdetyöllä tarkoitetaan alkoholin ja muiden huumausaineiden ongelmakäyttäjiin ja heidän läheisiinsä kohdistuvia erilaisia tukitoimia; ehkäisevän ja korjaavan päihdetyön kokonaisuutta. Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on parantaa terveyttä ja hyvinvointia edistämällä päihteettömiä elintapoja. Korjaavan päihdetyön tehtäviä hoidetaan päihdehuoltojärjestelmän eri päihdepalvelujen kautta. (Havio 2009, 11.) Päihdepalvelujärjestelmän muodostavat sosiaali- ja terveyshuollon peruspalvelut sekä erikoissairaanhoidon että yksityisten ja kolmannen sektorin järjestämät erityispalvelut. Peruspalveluita tarjoavat sosiaalialitoimi, mielenterveystoimistot, terveyskeskukset ja sairaalat. Päihdehuollon erityispalvelut jaetaan avopalveluihin, laitospalveluihin ja kuntoutukseen. (Juppi 2016, 21.)

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on oma päihdestrategia (2005), joka määrittelee kirkon päihdetyön keskeisiä tavoitteita. Tärkeintä on ehkäisevä päihdetyö. Kirkko edellyttää, että yksittäiset seurakunnat laativat kukin oman päihdestrategiansa ja, että jokaisella kirkon työntekijällä on valmiudet kohdata päihteenkäyttäjä ja hänen läheisensä. Kirkon ja diakoniatyön tehtävänä on kulkea päihdeongelmaisten ja heidän läheistensä rinnalla ja antaa sielunhoidollista ja hengellistä tukea. (Puumala & Lusikka 2011, 20.)

Päihdehuoltolain (L1986/41) mukaan päihdehuollon palveluiden tavoitteena on ehkäistä ja vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja päihteenkäyttäjälle ja hänen läheisilleen. Lain mukaan kunnan tulee tarjota päihteenkäyttäjälle ja läheisille palveluita sisällöltään ja laajuudeltaan kunnassa olevan tarpeen mukaan. Päihdehuoltolain ohella päihdehuollon toiminnan taustalla vaikuttavat muun muassa perus- ja ihmisoikeudet, ammattietiikka, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (L785/1992), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (L812/2000) sekä lastensuojelulaki (L417/2007).

Läheisillä tarkoitamme lähiperheen lisäksi ystäviä ja sukulaisia. Saamelaisilla lähisuku tarkoittaa serkkuja monessa polvessa, ja perhe käsittää ydinperheen lisäksi isoäidit ja -isät, sedät ja tädit (Sakaste 2014). Päihteenkäyttäjien läheiset on eri päihdepalveluissa huomioitu vaihtelevasti. Perhelähtöisessä päihdetyössäkin läheinen nähdään vain päihteenkäyttäjän toipumisprosessin kautta, hänen tukijanaan, ei itsenäisenä avun tarvitsijana. Suomessa on arvioitu olevan noin 500 000 alkoholin suurkuluttajaa ja jokaisella heistä on 4-5 läheistä, joiden elämään hänen alkoholinkäyttönsä vaikuttaa. (Al-Anon 2017). Läheisten tukemisen

ja auttamisen on havaittu helpottavan päihdeongelman saamista hoidon piiriin. Parhaiten läheinen auttaakin alkoholiongelmasta hakemalla itselleen apua. (Kuutti 2015, 30-34.)

4. UTSJOEN PÄIHDEPALVELUT

Utsjoella päihdepalveluita on tarjolla kunnan sosiaalitoimistossa ja terveystieteiden keskuksessa. Terveystieteiden keskuksessa ja sen vuodeosastolla on tarjolla katkaisuhoidon sekä avo- että laitoshoidon. Kunnassa ei ole erityistä päihdetyöntekijää vaan päihdetyöstä vastaa kunnan psykiatrinen sairaanhoitaja. Tarvittaessa Utsjoelta voidaan kirjoittaa maksusitoumuksia päihdekuntoutusyksikölle, esimerkiksi Lapin Päihdeklinalle. (Utsjoki.fi.)

Utsjoella on syksyllä 2016 aloitettu SámiSoster ry:n toimesta Mettäterapiaan kuuluva Kohtaamispaikka-toiminta. Mettäterapia-toimintamalli kehitettiin vuonna 2009 Goikkanas – Saamelaiset voimavarat päihdetyöhön -hankkeessa, joka tekee kulttuurisensitiivistä, luontoa hyödyntävää päihdetyötä saamelaisalueella. Mettäterapian puitteissa järjestetään erilaisia suljettua pienryhmätoimintaa muun muassa yhdessäolon, leireilyn ja kalastuksen merkeissä. Toiminta vaihtelee kunnittain. Utsjoella Kohtaamispaikka-toiminta on kaikille avointa ja tapaamisia on kerran kuussa. (SámiSoster ry 2017.)

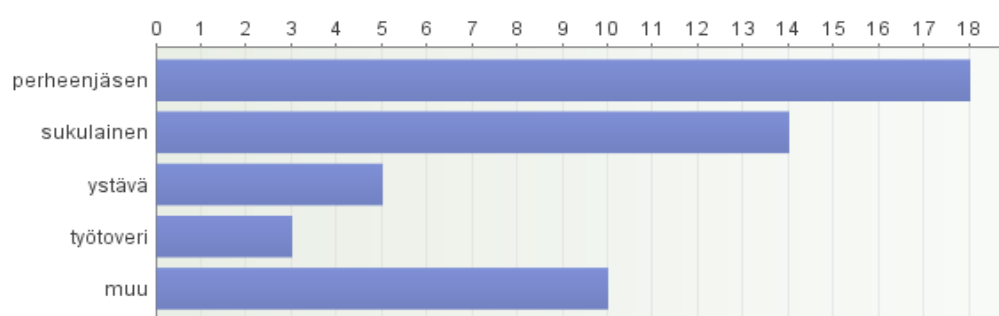
Talvella 2016-2017 Utsjoella toimi myös AA-kerho kokemusasiantuntijan ohjaamana. Tapaamisia oli lähes viikoittain sunnuntaisin. Tällä hetkellä (syksy 2017) toiminta on tauolla.

5. PÄIHDEPALVELUKARTOITUS UTSJOKELAISILLE

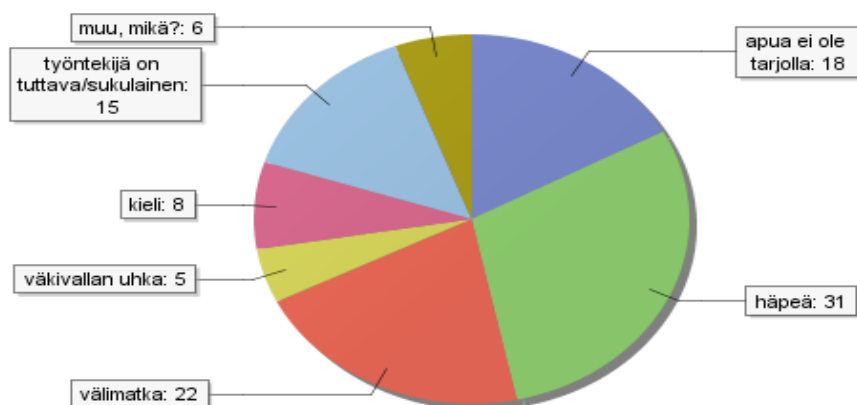
Kartoittaaksemme alkoholiongelmisten läheisten tuen tarvetta Utsjoella laadimme kyselyn kuntalaisille. Kysely sopii hyvin, jos halutaan vastauksia isolta joukolta (Ojasalo 2014, 40–41). Suunnittelimme kysymykset huolellisesti ja testasimme niiden toimivuuden opiskelijatovereillamme ja ystävillämme. Laadimme paperisen kyselylomakkeen. Lomakkeen alkuun kirjoitimme saatteen, jossa kerroimme kyselyn tarkoituksesta ja tulosten julkaisusta. Suunnittelemassamme puolistrukturoidussa lomakkeessa oli monivalinnan lisäksi tarjolla avoin vaihtoehto, jolla kartoitimme päihdetyön kehittämiskohteita. Lomakkeen viimeisenä oli avoin kysymys, johon sai kirjoittaa vapaata tekstiä päihdetyöstä. Jaoimme kyselyt palautuslaatikoihin keuhällä 2017 eri kyläkeskuksiin, kunnan ja seurakunnan toimitiloihin. Vastausaikaa annoimme 7-8 viikkoa.

Kyselymme vastausprosentti oli hyvä: saimme 48 vastausta seitsemästä eri toimipisteestä, joihin jaoimme yhteensä noin 80 lomaketta. Vastauksia tuli kattavasti eri puolilta kuntaa. Vastaajissa kaikki aikuisten ikäluokat ja kumpikin sukupuoli olivat hyvin edustettuina; naisia vastaajista oli vähän yli puolet (56 %). Vastauksissa ei ollut eroja eri ikäryhmien välillä ja sukupuoltenkin välillä ilmenneet eroavaisuudet olivat melko marginaalisia. Vastaukset syötettiin webropol-työkalun vastaus- ja raportointiohjelmiaan. Monivalintakysymysten vastauksia analysoitiin määrällisin eli kvantitatiivisin menetelmin; avoimia vastauksia laadullisiin menetelmin ryhmittelemällä niitä sanallisesti.

Kyselyn vastaukset osoittivat alkoholiongelman olevan vahva ilmiö Utsjoen kunnassa.

Enemmistöllä vastaajista (74 %) oli läheisenä/lähipiirissään joku alkoholiongelmainen. Yli puolella vastaajista alkoholiongelmainen oli perheenjäsen (55 %); sukulaisen alkoholiongelma oli seuraavaksi yleisin (42 %). Lähes kaikki tunsivat alkoholiongelmaisen, mutta runsas puolet vastaajista (56 %) ei tiennyt, mistä alkoholiongelmaisen läheinen saa apua.

Avunhakemisen esteistä suurimpina tuli esille häpeä (66 %). Toiseksi suurimpana esteenä pidettiin välimatkaa (47 %); 38 %:n mielestä apua ei ollut saatavilla. Työntekijän

tuttuus/sukulaisuus (32 %) mainittiin myös esteeksi monissa vastauksissa. Ehkä yllättäen väkivallan uhkan koki esteeksi vain noin 10% vastaajista ja vain 8 vastaajaa rastitti kielen esteeksi avun saamiselle. Avoimessa vaihtoehdossa, kohdassa muu, neljä vastaajaa mainitsi avun hakemisen esteeksi sen, ettei alkoholiongelmainen myönnä/tunnista itse ongelmaansa.

Avun saatavuudesta mielipiteet jakautuivat tasaisesti ympärivuorokauden saatavan avun ja nimettömänä saatavan avun kesken. Suurin osa halusi, että apua olisi saatavilla omalla kylällä; toisille riitti, että apua oli omassa kunnassa tarjolla.

Ehdotetuista tuenmuodoista haluttiin eniten keskusteluapua joko päihdetyöntekijän, vertaistukihenkilön tai kirkon diakoniatyöntekijän kanssa. Ryhmiin perustuvat tukimuodot eivät saaneet suurtakaan kannatusta eivätkä verkossa sosiaaliseen mediaan pohjaavat tuen ja avun mallit kiinnostaneet.

Viimeisessä avoimessa kysymyksessä vastaajat saivat kirjoittaa omia ajatuksiaan päihdetyöstä. Monessa kirjoituksessa kaivattiin tietoa, tiedottamista ja valistusta päihdetyöstä. Useammalla kirjoittajalla oli huoli nuorista ja yleisestä, päihteet sallivasta asenteesta. Lisäksi kuntaan kaivattiin päihdetyöntekijää. Saamelaisen kulttuurin ja kielen huomioiminen päihdetyössä oli yhdellä toiveissa.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kyselymme oli ensimmäinen laatuaan Utsjoella. Koskaan aiemmin ei ollut tutkittu, millaista tukea ja apua utsjokelaiset alkoholiongelmaisten läheiset itse haluavat. Selvityksen tulokset vahvistivat ennakko-oletuksemme: alkoholiongelma on selkeästi vahva ilmiö kunnassa ja läheisten tukitoimille on tarvetta. 74 %:lla oli lähipiirissään alkoholiongelmainen henkilö, mutta runsaalla puolella vastaajista ei kuitenkaan ollut tietoa, mistä apua ja tietoa voi saada.

Avunhakemisen esteissä korostui vahvasti häpeä. Häpeä liittyy aina alkoholiongelmaan, mutta häpeän tunne ja pelko leimautumisesta korostuvat pienessä yhteisössä, jossa kaikki tuntevat toisensa. (Heikkilä 2014, 230.) Tutkimuksen mukaan päihdeongelmaisen läheiset osallistuvat monin tavoin päihdesairauden salaamiseen, esimerkiksi peittelyn, kulissien ylläpitämisen ja valehtelemisen muodossa (Tanskanen 2017, 20). Saamelaisilla häpeän tunne ja vaikenemisen kulttuuri ovat vahvempia kuin suomalaisilla. Kynnys avun hakemiseen on korkeampi, sillä ei haluta leimata koko saamen kansaa eikä omaa sukua.

(Heikkilä 2014, 230). Toiseksi suurimpana esteenä mainittiin ymmärrettävästi pitkät välimatkat. Työntekijän tuttuus/sukulaisuus oli myös monien mielestä suuri este. Saamelaisyhteisössä halutaan ongelmat, kuten häpeä alkoholiongelmasta, pitää suvun sisällä. Vaikeita asioita ei haluta paljastaa ulkopuolisille, ei ainakaan toisen saamelaissuvun edustajalle. Väkivallan uhkan koki esteeksi vain noin 10 % vastaajista.

Kyselyssämme vain 8 vastaajaa piti avuntarjoajan käyttämää kieltä esteenä, mikä oli tuloksena hieman yllättävä. Kieliasia on kiinnostava, sillä saamelaisalueella on käyty paljon keskustelua siitä, kuinka esimerkiksi päihdepalveluissa olisi huomioitava alueen kulttuuriset erityispiirteet ja saamen kieli (Magga 2010, 670-671). Toisaalta muun muassa Vuomajoki on omassa pro gradu-tutkimuksessaan haastateltuaan muutamia saamelaisia alkoholisteja päätenyt siihen tulokseen, että saamelaisuuden huomioimisella päihdehoidossa ei näyttäisi olevan merkitystä. (Vuomajoki 2015, 92.)

Saamelaisenemmistöisessä kunnassa kielikysymys on erityisen tärkeä, joten kartoitimme kieliasiaa vielä erillisellä kohdalla lomakkeessa. Kysyimme, millä kielellä palveluja tulisi tarjota. Emme saaneet selkeää tulosta kysymykseemme, vaan vastaukset jakaantuivat tasaisesti kummankin kunnan virallisen kielen, suomen ja saamen, kesken. Monet vastaajista olivat rastineet molemmat kielet, mikä osoittanee, että molempia pidetään tärkeinä. Kysymyksessä olisi pitänyt olla mahdollisuus valita vain yksi kieli, jolloin vastaus olisi ollut käyttökelpoisempi.

Mielenkiintoista oli, että henkilökohtaisen keskusteluavun kannatus oli selvästi suurempi kuin ryhmätoiminnan. Seurakunnalle vastaukset antoivat vahvan viestin: diakoniaa tarvitaan mukaan päihdetyöhön. Eniten läheiset kaipasivat diakonin kanssa keskustelua, kuulluksi tulemisen kokemusta, mutta myös perheiden tukemista pidettiin tärkeänä diakonian tehtävänä.

Kunnan tulevaisuuden kannalta avun ja tuen antamisen malleja koskevien kysymysten vastaukset ovat varmasti tärkeimmät. Tärkeätä on lisäksi huomioida pienessä ja syrjäisessä yhteisössä korostuvat avunhakemisen esteet kuten häpeä, välimatkat ja työntekijöiden sukulaisuus/tuttuus. Avun antamisen mallin suunnittelussa tulisi ottaa huomioon edellä mainitut esteet ja yrittää löytää mahdollisimman monelle sopiva matalan kynnyksen palvelu. Oman käsityksemme mukaan alueella tarvitaan työntekijää, joka tuntee hyvin paikallisen kulttuurin ja ammatillisuudellaan voi murtaa ennakkoluulot esimerkiksi edustamaansa sukua kohtaan. Yksityisyyden tarve näyttäytyy vastauksissa; asioista oltaisiin valmiita puhumaan

kahden kesken ammattilaisen kanssa, oli se sitten päihde- tai diakoniatyöntekijä tai henkilökohtainen vertaistukihenkilö. Ryhmiin perustuvat tukimuodot eivät saa pienen väestön kunnassa suurtakaan kannatusta. Nykyaikaiset, verkossa sosiaaliseen mediaan pohjaavat tuen ja avun mallit eivät myöskään herättäneet luottamusta vastaajissa.

Tutkimustulostemme julkaisun jälkeen on Utsjoen kunnan ja seurakunnan diakoniatyön, sekä SámiSoster ry:n ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden tehtävänä ottaa haaste vastaan ja järjestää tarvittavia palveluita alkoholiongelmaisten läheisille Utsjoen kunnassa. Mahdollisesti tuenmallin tarkempi suunnittelu sopisi kehittämistyön kohteeksi, uuden opinnäytetyön aiheeksi.

7. LÄHTEET

Al-Anon 2017. Saatavilla https://www.al-anon.fi/al_anon

Heikkilä, L. (2009). *Hiljaisia kysymyksiä vaietuista asioista*. Teoksessa T. Orjasniemi & O. Tiuraniemi (toim.), *Rajua, rujoa ja raitista. Alkoholin käyttöä Lapissa* (s.230). Rovaniemi; Lapin yliopistokustannus.

Heikkilä, L. (2014). *Mehcceterapiija-Mettäterapia. Kulttuurilähtöistä päihdetyötä luonnossa* (s.10). Saatavilla <http://www.samisoster.fi/wp-content/uploads/2014/09/Meahcceterapiija-Mett%C3%HA4terapia-tutkimus.pdf>

Itäpuisto, M. & Selin, J. (2013). *Miten palvelut vastaavat päihteiden käyttäjän läheisten avuntarpeisiin*. Teoksessa *Alkoholi- päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle* (s.139-140). (THL Julkari 2013.) Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence

Kuutti, J. (2015). *Päihdeongelmaisten läheisten apu ja tuki* (s.30-34). (Tampereen Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.) Saatavilla http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/94259/Kuutti_Jonna.pdf?sequence=1&isAllobwed=y

Magga, R. (2010). *Saamelaiden sosiaali- ja terveispalvelujen kehittämisen haasteet Suomessa* (s.670-671). Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100341/magga.pdf?sequence=1>

Ojasalo K., Moilane T. & Ritalahti J. (2014). *Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Helsinki; Sanoma Pro Oy.

Puumala, S. & Lusikka, S: (2012). *Kirkon päihdestrategia ja päihdetyö*. Teoksessa A. Inkinen, J. Kokkonen & V. Ruuska (toim.), *Selvää synnergiaa – eettisesti kantavaa päihdekasvatusta* (s.20). Saatavilla https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/09/humak_selvaa_synergiaa_verkko.pdf

Sakaste-saamelaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisrakenne-hanke 2014. Saamelaisen vanhustyön työkalupakki. Miten toimin, kun asiakkaana on saamelainen ikäihminen? Saatavilla https://www.vahvike.fi/sites/default/files/perussivu-pdf/saamelainen_tyokalupakki_1.pdf

Tanskanen, J. (2017). *Päihteidenkäyttäjien perheenjäsenten omaiskokemukset ja selviytymisen strategiat. Laadullinen tutkimus* (s. 20.) (Pro gradu-tutkielma. Hoitotieteen ja terveyshallintotieteen tutkimusyksikkö. Oulun yliopisto.) <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201712193346.pdf>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/>

Tilastokeskus 2016. Saatavilla <http://www.tilastokeskus.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=890>

Utsjoen kunta.fi. Saatavilla <http://www.utsjoki.fi/fi/palvelut/sosiaali--ja-terveystoimi/sairaanhoito/paaihdehuolto.php>

Vuomajoki, P. (2015). *"Ei ne käsitä, että se on niinkö sairaus". Saamelaisten alkoholistien toipumisen kokemuksia.* (Pro gradu-tutkielma. Giellagas-instituutti. Oulun yliopisto.) Saatavilla <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201510152087.pdf>

8. LIITE 1. Kysely Utsjoen kuntalaisille päihdetyön kehittämistä varten

KYSELY UTSJOEN KUNTALAISILLE PÄIHDETYÖN KEHITTÄMISTÄ VARTEN

SámiSoster Ry on aloittanut päihdetyön kehittämisen Utsjoella yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Tämän kyselyn tavoitteena on kerätä mielipiteitä ja ehdotuksia päihdetyön kehittämistarpeista ja tukimuodoista. Päihdetyöllä tarkoitetaan alkoholin ja muiden huumaavien aineiden ongelmakäyttäjiin kohdistuvia erilaisia tukitoimia. Yhteistyökumppanina kyselyä toteuttavat opinnäytetyönään Diakonia-ammattikorkeakoulun Sairaanhoidaja-diakonissakoulutus saamelaisalueella-hankkeen kaksi opiskelijaa.

Kaikki vastauslomakkeet käsitellään nimettöminä. Lomakkeet palautetaan eri toimipisteissä oleviin palautuslaatikoihin. Kyselyjen tulokset julkaistaan opiskelijoiden opinnäytetyössä. Palautusaikaa on toukokuun loppuun.

Kiitos, kun annat aikaasi ja vastaat kyselyymme!

1. Ikä alle 18 ☐ 18-25 ☐ 26-40 ☐ 41-60 ☐ yli 60+ ☐

2. Sukupuoli mies ☐ nainen ☐

3. Onko läheiselläsi/lähipiirissäsi joku, jolla on alkoholiongelma? kyllä ☐ ei ☐

4. Jos läheiselläni/lähipiirissäni on alkoholiongelma, onko hän:

(valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

perheenjäsen ☐ sukulainen ☐ ystävä ☐ työtoveri ☐ muu ☐

5. Tiedätkö mistä alkoholiongelmaisen läheinen voi Utsjoen kunnassa hakea apua? kyllä ☐ en ☐

6. Onko tietoa ja apua saatavilla? riittävästi ☐ jonkin verran ☐ ei ollenkaan ☐

7. Mikä voi estää avun hakemista?

(valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

apua ei ole tarjolla ☐

häpeä ☐

välimatka ☐

väkivallan uhka ☐

kieli ☐

työntekijä on tuttava/sukulainen ☐

muu, mikä? _____

8. Onko apua helpompi hakea, jos sitä on tarjolla:

omalla kylällä ☐

oman kunnan sisällä ☐

Suomessa oman kunnan ulkopuolella ☐

Norjan puolella ☐

9. Mikä seuraavista on mielestäsi tärkeää?

(valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

apua on saatavilla ympäri vuorokauden ☐

apua on saatavilla nimettömänä ☐

jokin muu, mikä? _____

10. Millaisia tukimuotoja alkoholiongelmaisten läheiset Utsjoella mielestäsi tarvitsisivat? (valitse yksi tai useampi vaihtoehto)

- vertaistukiryhmä esim. Al-Anon (kokemusten jakamista toisten samassa tilanteessa elävien kanssa) ☐
- henk.kohtainen vertaistukihenkilö ☐
- salainen facebook-vertaistuki-ryhmä ☐
- enemmän tietoa valtakunnallisesti saatavilla olevista palveluista, kuten auttava puhelin ja internet-sivustot ☐

- yksityinen keskusteluapu: päihdetyöntekijän kanssa ☐
srk:n diakoniatyöntekijän kanssa ☐
- turvakoti oman kunnan sisällä ☐
- turvakoti oman kunnan ulkopuolella ☐
- muuta, mitä? _____

11. Millä kielellä tukea/apua tulisi olla saatavilla?

- saameksi ☐
suomeksi ☐
muulla kielellä ☐
ei merkitystä ☐

12. Millaista tukea seurakunnan diakoniatyö voisi mielestäsi tarjota?

- keskusteluapua ☐
ryhmätoimintaa ☐
perheen tukemista ☐
muuta, mitä? _____

13. Tähän halutessasi muuta, mitä tulee mieleen päihdetyön kehittämistä varten: _____

Kiitos vastauksestasi!
